
WIDENER
HN KZAU 6

HISTORIA
ABBATIÆ CASSINENSIS
PER SÆCULORUM SERIEM
DISTRIBUTA,

Qua Leonis Chronicon a Petro Diacono ad annum MCXXXVIII. continuatum in plerisque suppletur, & ad hæc usque nostra tempora ex probatissimis, authenticisque documentis producitur, insertis, operis initio, Monasterii descriptione, & ad calcem pro laudati Chronici authoribus apologia,

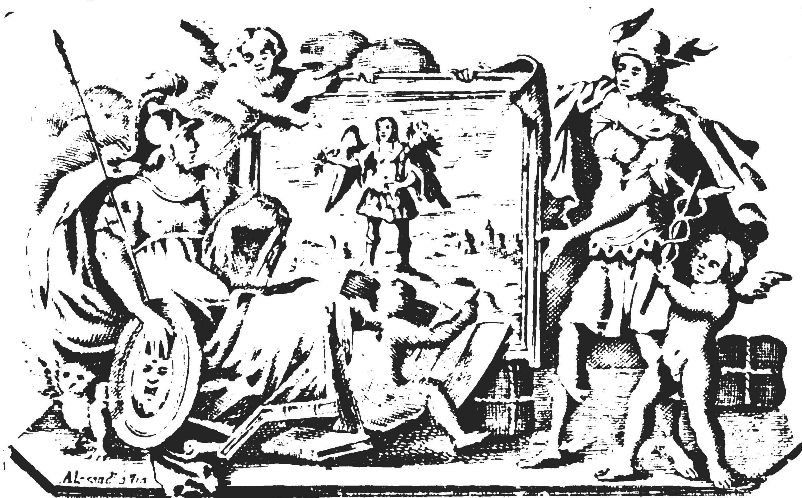
STUDIO, & LABORE

D. ERASMI GATTULA

Cajetani, Abbatis sancti Matthæi Servorum Dei, & celeberrimi Cassinensis Archivi Custodis.

PARS PRIMA

A primo constructi Monasterii sæculo, nempe ab anno Christi DXXIX. ad sæculum VIII. seu ad annum Christi MCC.

VENETIIS, MDCCXXXIII.

APUD SEBASTIANUM COLETI.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

Price Greenleaf fund
(2 vols)

LOCENTUR TABULÆ.

I.	pag.	VII.
II.	pag.	VIII.
III.	pag.	VIII.
IV.	pag.	XIII.
V.	pag.	XIV.
VI.	pag.	XII.
VII.	pag.	71.
VIII.	pag.	82.
IX.	pag.	164.
X.	pag.	364.

nec consulto interpolator lib. 3. cap. 23. inter acta Desiderii Abbatis Cassinensis intexere debebat expeditionem illam duodecim Monachorum in Sardiniam, ibi Baresone regnante. Ætenim is Bareso solum anno MCLXIIII. ex judice rex Sardiniæ fuit dictus a Friderico Ænobarbo, ut Synchronus Morena, Albericus, Sigonius, Calchus noster, aliique antiquiores, & conterranei mox laudandi sub dicto anno MCLXIV. concorditer produnt. At Interpolator Baresonem, & expeditionem illam consignat anno V. Desiderii, qui tamen Abbas fuit ab anno MLVIII. ad MLXXXVI. quo Pontifex electus, dictusque Victor III. Leo vero ad summum vidit annum MCXV. teste commentatore Angelo a Nuce sub num CCCCLV. (qui anachronismum non observavit) scripsitque suum Chronicon ex mandato Oderisii Abbatis, cui est nuncupatum, ut initio Prologi. Oderisius vero est suffectus Desiderio anno MLXXXVI. ut Leo ipse III. LXXIII. testatur. Hoc porro sæculo XI. ex quo Johannes XVIII. (al. XIX.) circa annum MIV. occupantium dixerat Sardiniam, & Corsicam, hanc Genuenses, illam Pisani tenuere, Musatto Saraceno rege ab utraque depulso anno MXV. ut adhuc ætate Desiderii Baresone nondum nato nullus fuerit rex in Sardinia, quæ tunc a Pisanis quadripartita quatuor Judicibus Caralitano, Arborensi, Turritano, & Galuritano administranda fuit tradita quoad Ænobarbus Arboreensem Baresonem regem instituit. Hæc nedum ex laudatis scriptoribus, sed etiam luculentissime ex Chronicis variis Pisanorum editis a Clar. Muratorio (C. H. t. 6.) ex quibus præsertim ex Breviario hist. Pisan. a col. 164. novimus dicto sæculo XI. semper, vel Pisanos, & Genuenses de Sardinia contendere, vel fœderatos a Sardinia Saracenos expellere, & apposite sub anno ML. Mugetum Balearium insularum regem Sardiniæ invasorem a Pisanis felicissime captum. Hinc omnis evanescit suspicio alium regem seniorem nomine Baresonem, vel Baresonem regnare potuisse in Sardinia ab anno MLVIII. ad LXXXVI. ut falso scribit Interpolator Leonis; hujus enim regis nullibi vestigium ullum apparet. Ex adverso cum ex dictis Chronicis, tum ex annalibus Caffari nuper & primo editis a Clar. Muratorio dicto t. 6. sub anno MCLXIV. a col. 293. annuente Friderico de Fridericis epist. ad Scioppium sub eodem anno integrum negotium, & quæ de Baresone prænarravimus sincere, & fuse intelligimus.

Hoc tamen loco interpolatum fuisse Leonem nostrum celeberrimi auctoris pace nemo unus dixerit, qui antiquos ipsius codices, alterum Langobardicis, ut vocant, literis exaratum, Latinis alterum hoc præsertim capite. 23. lib. 3. cum recens edito ab Angelo de Nuce animadverterit prorsus consentire. Hujus etiam duodecim Monachorum in Sardiniam expeditionis, & alterius duorum, qui missi postea fuerunt, meminit Leo cap. 24. & cap. 26. quo ultimo de Aldemario loquens hæc habet: *Qui meus in conversione magister extiterat, quique in Abbatem Fratribus in Sardiniam missis dudum fuerat ordinatus, postquam reversus ad Monasterium est, in ecclesia S. Laurentii, quæ appellatur foris muros, Cardinalem simul, & Abbatem* (Alexander Papa II.) *sacravit &c.*

Nec omittendum, Leonem Monachum induisse, quo tempore Cassinense Monasterium regebat Desiderius Abbas, ut idemmet testatur in Prologo libri tertii Cassinensis Chronici hisce verbis: *Tunc pro maxima, quam idem pater Desiderius in me ab ipsa fere infantia habere dignatus est, dilectione, cum me vix dum quatuor & decem annos egressum in hoc sancto loco quamlibenter suscepit, instruxit, enutriit, ac protexit.* Quare fatendum, optime ipsum Desiderii Abbatis gesta perspecta habuisse.

Nec preterea falsus fuit Leo, cum Baresonem appellavit Sardiniæ regem, quo etiam regis nomine Torchitorium nuncupavit cap. 24. quod & præstitit Petrus Diaconus, qui anno MCXXXVIII. Cassinensis Chronici Librum quartum absolvit (cujus authographum Langobardicis characteribus exaratum penes nos est.) Quis enim dixerit, non debuisse Leonem, & Petrum illis iisdem nominibus viros istos appellare, quæ in donationum diplomatibus, eorumque sigillis sibi ipsis, suisque successoribus tribuebant? quod jure, an injuria præstitum ab istis viris fuerit, ad Leonem, & Petrum discutere non spectabat.

Itaque in privilegio, quo Cassinensi cœnobio ecclesias S. Mariæ de Bubalis, & S. Eliæ de Monte sancto donavit Bareso hæc insunt verba: *Et nullus Rege quost obito nostro rennabit &c. Nicita lebita iscribamus in palatio Regis iscrisi.* Et plumbeum pariter signum, quo obsignatur, hinc caput hominis, inde scriptum habet: *Baresone Rex.*

Hoc autem privilegium, cujus authographum in archivo nostro servatur, quodque referemus in dissertatione de Cassinensi jurisdictione de verbo ad verbum, reperitur in veteri privilegiorum, ac donationum monasterii Cassinensis regesto, quod jubente Seniorecto Cassinensi Abbate, qui ab anno MCXXVII. ad XXXVII. monasterio præfuit, concinnatum fuit, & eidem Abbati nuncupatum a Petro Diacono. Igitur regesti hujus fol. 68. nu. margin. 150. hoc Baresonis privilegium Langobardico charactere conscriptum hanc habet rubram epigraphen: *Preceptum Baresonis Regis Sardorum de Monasterio sancta Maria in Bubalis Desiderio Abbati.*

Ejusdem pariter regesti fol. 259. num. margin. 639. isthæc Torchitorii regis charta describitur, qua sex in Sardinia ecclesias monasterio Cassinensi donavit, adhoc ut Desiderius tunc temporis Abbas cœnobium ibi ædificaret, atque hoc in diplomate Torchitorius semel, & iterum Rex appellatur, diciturque a Deo electus, vel coronatus.

In nomine Domini nostri Jesu Christi Dei æterni. Anno ab incarnationis ejus MLXVI. regnante domno nostro Torchitori Rex Sardiniæ de loco call. una cum uxor sua domina Veri, & filio ejus dompno Costantino fecimus carta ad honorem domni nostri Jesu Christi ad ecclesia, & monasterio S. Benedicti a tempore Dompni Desiderii Abbatis pro redemptionem animabus nostris, & de nostris parentibus, & si est ut mandetis ad nos vester monachus cum Codicibus, & omnis argumentum ad monasterium facere, & regere, & gubernare, damus eis sanctum Vincentius de Taverna cum plures servos, & cum omnia quantum habet, & S. Maria de flumine Tepidus, similiter, & S. Martha, similiter, & S. Pantaleo de Olivano, similiter S. Giorgi de Tulvi, similiter & S. Maria de Palma, similiter ad faciendum mona-

sterium

sterium ad honore S. Benedicti de Monte Casino, ut in die judicii dimitta nobis Dominus hominibus peccatis nostris. Ita dicimus & confirmamus, & testamur. Primus omnipotens Deus, & omnibus sanctis, deinde filios meos Tirchi, & Mariane, & fratres meos dompnikella Petro, & Domnikellus comita, & zio meo zerky Deravo; & Constantinus de Orrobu loco Salvaptore; & ego Constantinus Diaconus dictus nomine de Castra scripsit hanc carta precipiente mihi domino meo Torkotorius rex a Deo electus, vel coronatus octavo anno regno ejus tertio nonas Madias, indictione quarta in vico quę dicitur Uta, & i quista cartula vult destruere, aut francere sit anatematizatus da Patrem, & filium, & spiritu sancto. Amen, fiat, fiat.

Has memorat sex ecclesias Leo noster laudato capite XXIV., & Eugenius Papa III. Villano Pisano archiepiscopo scribens, cui præcipit, ut eas Cassinensi monasterio restituendas curet; easq; literas ad majorem donationis hujus claritatem ex supradicti regesti fol. 259. num. marg. 640. hic transcribimus: *Eugenius episcopus servus servorum Dei Venerabili fratri Villano Pisano archiepiscopo salutem, & apostolicam benedictionem. Adversum Venerabilem fratrem nostrum A. Sulcensem episcopum dilecti filii nostri Raynaldi Cassinensis Abbatis querelam frequenter accepimus, quod ei de sex ecclesiis videlicet S. Vincentii de Taverna: S. Mariæ de flumine Tepido, S. Marthæ, & S. Pantaleonis de Olivano, & S. Georgi de Tulvi, & S. Mariæ de Palma, quas ad jus monasterii sui asserit pertinere, injuriam faciat, & eas per violentiam, & injuste detineat. Quia ergo idem monasterium ad jurisdictionem B. Petri speciali prærogativa pertinere dinoscitur, & in sua ei justitia deesse non possumus, nec debemus, per præsentia scripta fraternitati tuæ mandamus, quatenus prædictum fratrem nostrum proximis Kalendis Maji pro eadem controversia terminanda ante tuam præsentiam evoces, & allegationibus, ac rationibus utriusque partis diligenter auditis, recognitis, per judicium, vel concordiam eidem causæ finem debitum Domino autore imponas. Prædicto siquidem termino memoratus Abbas pro eadem causa sufficientes personas ad tuam præsentiam destinare curabit, nihilominus quoque tibi mandamus, ut controversia, quam Turritanus archipresbyter adversus monasterium S. Mariæ de Thergo super ecclesia S. Petri intra Cingla, & S. Mariæ de Tanache in præsentia prædecessoris tui 6. m. Balduini archiepiscopi movit, justitia mediante studeas definire. Præterea sententiam, quam super judicio quondam Constantini de Athena beato Benedicto fecisse dinoscitur, tua fraternitas promulgatum digno effectui mancipari, & firmiter observari.*

Immo Petrus Diaconus Chronici Cassinen. lib. IV. cap. 67. multas ecclesias indicat ab aliquibus Sardis dono datas monasterio Cassinensi, & hujusmodi donationum nos sæculo sequenti quasdam referemus. Illud autem in præsentiarum quod ad rem nostram facit notandum est, quod quamvis in privilegio Gunnarii de Laccon anni MCXX., cujus habemus authographum, facta dicatur donatio cum consensu *Dompnu nostru Judice Gostantine de Laccon*, atque adjiciatur testibus: *Ego Judice Gostantine de Laccon*, plumbeum tamen sigillum ex altera tantum parte habet, *Gostantine Rege*; quod idem observatur etiam tum in donatione Furati de Githil data XXV. Aprilis sextadecima die Lunæ, tum in privilegio, quo ecclesiam S. Michaelis in Ferrucesi cum pertinentiis suis donavit Comita. Præterea in diplomate Gunnarii de Laccon anni MCLIII., cujus sigillum habet *Gunnari Rege*, notandum est maxime ad rem nostram, quod facta donatio dicitur cum voluntate Dei, *& de Fiiu meu Baresone Rege, & Dessa mujere pretiosa, de Orrubu Regina &c.* Quin etiam in alio privilegio ejusdem Gunnarii, quo bona aliqua donavit S. Mariæ de Tergo verba leguntur nuper adducta.

Sane vero in donationis tabula, qua Constantinus de Carbian ecclesiam sancti Petri de Simblanis monasterio Cassinensi concessit, cujus donationis authographum in nostro archivo Cassinensi asservatur, asseritur facta donatio his verbis: *Auxiliante Domino Deo &c. Ego Gostantine de Carbian, & muliere meam Jorgiam de Zzorri ci la fazzo ista cartam cum boluntate de Deus, & de su Donnum meum Judice Gostantinne, bocabito nomine de Laccon, & de xa muliere Donna Marcusa dicta nomina de Gunale, & cum boluntate de Archiepiscopum Donnum Azzu, & de Donnum Nicolaus episcopum, & de totu Fiios meos Luaffuvio assantum Petrum de Simbranos sa clesiam mea assantum Benedicto de Monte Cassinum pro appatila in potestate sua a pate de sanctum Venedictu, & fazzatinne calebolet a pattila benedicta sanctum Venedictu Amen, amen, amen.*

Et quamvis in donatione ista dicatur, quod facta sit *cum boluntate de Deus, & de su Donnum meum Judice Gostantinne bocabito nomine de Laccon*, desinit tamen in hæc verba: *Ego Gostantine de Matrona iscrissi ista carta imperante me Domnu meu Judice Gostantine Rex a Deo electus, vel coronatus.* Hunc autem titulum habet donatio isthæc in laudato Petri Diaconi regesto fol. 249. a t. num. marg. 595. *oblatio Constantini de Carvia de sancto Petro in Simblani.*

Ex integro autem referimus Constantini de Laccon donationem, eo quod plura in ea sint notatu digna, & præsertim verba illa: *Ego quidem Gostantine gratia Dei Rege bocabito nomine de Laccon simul cum uxore Marcusa Regina dicta nomina de Gunale &c.*

Auxiliante Domino Deo, atque salbatori nostro Jesu Christo, & intercedente pro nobis beatam, e gloriosa Birgo Mariam, & B. S. Petro principe omniu Apostoloru, & beato S. Gabinio, Proto, Me Januario Martire Christi, sub cujus protectione, & defensione gubernatos nos credimus, & xe salbatos: Ego quidem Gostantine gratia Dei rege bocatibo nomine de Laccon, simul cum Ubxore Mearcusa regina dicta nomina de Gunale facemus sta cart a pro S. Maria de soliu ci fuit clesia de Regnu, ed ego Affiliolas appare cum S. Nicola de Soliu ci fecit Furatu de Gitil, e Susanna Dezzori sa muliere ed ipsos petter unimin de boluntate pro affiliare las appare. Ed ego offiolas appare aprosi in una plebe, & pro indulgat Deus do xa peccata mea, & de muliere mea, e bocola sa familia de onnia opera canta facean usciadore, & non fiat non Judice, nen curatore cindelebet a nulla opera non de regnonde peculiare, & pastore non demittam, nen de regnu, nen de peculiaro seneboluntate cilae, &

tenere